

NADPŁATA I ZWROT PODATKU

ZAGADNIENIE WSPÓLNE
DOTYCZĄCE REALIZACJI
UPRAWNIEŃ PODATKOWYCH

Mariusz Popławski

MONOGRAFIE LEX

LEX

a Wolters Kluwer business

NADPŁATA I ZWROT PODATKU

ZAGADNIENIE WSPÓLNE
DOTYCZĄCE REALIZACJI
UPRAWNIENÍ PODATKOWYCH

Mariusz Popławski

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2014

Stan prawny na 1 października 2013 r.

Recenzent

Prof. zw. dr hab. Leonard Etel

Wydawca

Grzegorz Jarecki

Redaktor prowadzący

Kinga Puton

Opracowanie redakcyjne

Beata Wawrzyńczak-Jędryka

Łamanie

Wolters Kluwer

Układ typograficzny

Marta Baranowska

.....
Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących
im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej
w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło.
A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.
.....

prawoLubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ

Więcej na www.legalnakultura.pl

POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by Wolters Kluwer SA, 2014

ISBN 978-83-264-4584-2

ISSN 1897-4392

Wydane przez:

Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przykopa 33

tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Aleksandrze

Spis treści

Wykaz skrótów / 15

Wstęp / 19

Rozdział I

Stymulowany zwrot nadpłaty lub zwrot podatku / 23

1. Uwagi ogólne / 23
2. Skarga na bezczynność w przypadku niezwrócenia nadpłaty wynikającej z decyzji stwierdzającej nadpłatę / 24
3. Dopuszczalność skargi na bezczynność w przypadku nadpłat i zwrotów, których obowiązek wynika z mocy prawa / 30
4. Skarga na bezczynność w przypadku niewypłacenia nadpłaty powstałej na skutek wyeliminowania z obrotu decyzji wymiarowej / 32
5. Wnioski / 35

Rozdział II

Zwrot nadpłaty lub podatku dochodzony przez podatnika w trybie egzekucji administracyjnej / 37

1. Ograniczona możliwość podjęcia przez podatnika egzekucji administracyjnej w zakresie nadpłat i zwrotów / 37
2. Uzasadnienie rozszerzenia zakresu egzekucji administracyjnej w odniesieniu do nadpłat i zwrotów / 40
3. Rozszerzenie zakresu egzekucji administracyjnej w odniesieniu do nadpłat i zwrotów przez modyfikacje o.p. / 41
4. Przesłanki zastosowania egzekucji administracyjnej jako procedury dochodzenia uprawnień podatkowych / 43
5. Wnioski / 46

Rozdział III

Sądowe stwierdzenie istnienia nadpłaty lub zwrotu podatku i orzeczenie zwrotu nadpłaty lub zwrotu podatku / 48

1. Uwagi ogólne / 48
2. Ograniczenie sądowego stwierdzenia nadpłat i zwrotów w świetle polskich regulacji / 49
3. Szeroki zakres sądowego stwierdzenia nadpłat i zwrotów / 51
4. Zwrot nadpłaty poprzez wypłatę odszkodowania / 56
5. Wnioski / 60

Rozdział IV

Przedawnienie prawa do stwierdzenia nadpłaty i zwrotu podatku / 63

1. Uwagi ogólne / 63
2. Przedawnienie prawa do stwierdzenia nadpłaty a prawo organu do zakwestionowania nadpłaty po upływie tego terminu / 64
3. Przedawnienie prawa do stwierdzenia nadpłaty powiązane z zapłatą podatku / 67
4. Przedawnienie terminu dochodzenia nadpłaty związanej z podatkami wynikającymi z wadliwej decyzji lub innego aktu / 74
5. Zawieszenie biegu okresu przedawnienia prawa do stwierdzenia nadpłaty / 77
6. Ograniczenie dotyczące okresu, za który nadpłata może zostać zwrócona / 79
7. Przedawnienie prawa do stwierdzenia nadpłaty w VAT / 80
8. Przedawnienie prawa do samoobliczenia zwrotu podatku oraz do złożenia wniosku o wymiar kwoty zwrotu podatku / 83
9. Wnioski / 85

Rozdział V

Przedawnienie terminu do zwrotu nadpłaty i zwrotu podatku / 88

1. Uwagi ogólne / 88
2. Przedawnienie terminu do zwrotu nadpłaty a odroczenie terminu złożenia deklaracji / 89

3. Przerwanie przedawnienia terminu do zwrotu nadpłaty lub podatku w związku z zaliczeniem nadpłaty na poczet przyszłego zobowiązania podatkowego / **90**
4. Zawieszenie okresu przedawnienia terminu do zwrotu nadpłaty lub zwrotu podatku / **94**
5. Wnioski / **96**

Rozdział VI

Przedawnienie okresu dochodzenia przez organy podatkowe nienależnie przekazanych nadpłat i zwrotów / 98

1. Przedawnienie okresu dochodzenia nienależnie przekazanych nadpłat dochodzonych poprzez określenie wysokości zobowiązania podatkowego / **98**
2. Przedawnienie okresu dochodzenia nienależnie przekazanych zwrotów podatku stanowiących element konstrukcyjny podatku / **100**
3. Brak przedawnienia okresu dochodzenia niektórych nienależnie przekazanych nadpłat i zwrotów podatku / **102**
4. Okres przedawnienia dochodzenia niektórych nienależnie przekazanych nadpłat i zwrotów podatku / **104**
5. Wnioski / **106**

Rozdział VII

Sankcje dotyczące nadpłat i zwrotów / 108

1. Sankcje karne i karne skarbowe za nadużycia związane z uzyskaniem należności wynikających z uprawnień podatkowych / **108**
2. Sankcje podatkowe związane z nadpłatami i zwrotami / **117**
  - 2.1. Rola i definicja sankcji podatkowych / **117**
  - 2.2. Sankcje podatkowe a utrata uprawnień podatkowych będąca podatkową konsekwencją prawną dotyczącą podatnika / **119**
  - 2.3. Rodzaje sankcji podatkowych związanych z naruszeniem przepisów dotyczących funkcjonowania nadpłat i zwrotów / **121**
  - 2.4. Sankcje podatkowe za próbę wyłudzenia nadpłaty lub zwrotu / **125**
3. Wnioski / **131**

Rozdział VIII

Zasady odzyskiwania przez państwo nienależnie przekazanej nadpłaty, zwrotu podatku lub innych nienależnie przekazanych uprawnień podatkowych / 134

1. Administracyjnoprawny tryb dochodzenia nienależnie przekazanych nadpłat / **134**
2. Cywilnoprawny tryb dochodzenia nienależnie przekazanych nadpłat / **136**
3. Zasady odzyskiwania przez państwo nienależnie przekazanych zwrotów podatku / **141**
4. Ograniczenia dotyczące wyeliminowania wadliwego aktu administracyjnego przyznającego lub potwierdzającego uprawnienia podatkowe / **143**
5. Ograniczenia dotyczące zmiany lub wyeliminowania zgodnego z prawem aktu administracyjnego przyznającego lub potwierdzającego uprawnienia podatkowe / **146**
6. Odsetki w przypadku odzyskiwania nienależnie przekazanych nadpłat i zwrotów / **150**
7. Ulgi w spłacie w przypadku nienależnie przekazanych nadpłat i zwrotów i innych należności podatkowych / **153**
8. Wnioski / **156**

Rozdział IX

Kontrola podatkowa i skarbowa w zakresie nadpłat i zwrotów / 161

1. Pojęcie kontroli prewencyjnej, uprzedniej i następczej w zakresie nadpłat i zwrotów / **161**
2. Kontrola uprzednia dotycząca przekazania lub zaliczenia znacznych zwrotów lub nadpłat / **162**
3. Kontrola podatkowa dotycząca nadpłat i zwrotów / **170**
4. Kontrola skarbowa w zakresie nadpłat i zwrotów / **173**
5. Rola kontroli prewencyjnej i następczej prowadzonych przez urzędy kontroli skarbowej w zakresie nadpłat i zwrotów / **176**
6. Wnioski / **180**

Rozdział X

Kontrola nadzorcza wobec organów dokonujących zwrotów nadpłat i przekazujących zwroty podatku / 184

1. Uwagi ogólne / **184**
2. Możliwość wykorzystania informacji z kontroli następczej / **185**
3. Kontrola nadzorcza Ministerstwa Finansów / **186**
4. Kontrola nadzorcza NIK / **189**
5. Kontrola nadzorcza regionalnych izb obrachunkowych / **198**
  - 5.1. Uwagi ogólne / **198**
  - 5.2. Wadliwe postępowanie organu podatkowego dotyczące nadpłat / **200**
    - 5.2.1. Wadliwe postępowanie organu podatkowego dotyczące nadpłat na gruncie przepisów regulujących księgowość podatkową / **200**
    - 5.2.2. Wadliwe postępowanie organu podatkowego dotyczące nadpłat na gruncie przepisów prawa podatkowego / **205**
  - 5.3. Zachowania organu podatkowego powodujące lub mogące powodować powstanie nadpłaty u podatnika / **209**
  - 5.4. Zachowania podatnika lub innych podmiotów powodujących powstanie nadpłaty / **215**
6. Wnioski / **217**

Rozdział XI

Wytyczne dotyczące kształtu trybu stwierdzania nadpłat i zwrotów wynikające z EKDA i KPPUE / 226

1. Uwagi ogólne / **226**
2. Zasada działania zgodnie z wcześniej przyjętą praktyką lub uzasadnionymi oczekiwaniami podatników / **229**
3. Zasada współmierności, zakazu nadużywania uprawnień, zasada obiektywności, zasada stosownego terminu podjęcia decyzji / **233**
4. Wnioski / **237**

Rozdział XII

Mechanizmy szczególne dotyczące nadpłat i zwrotów / 240

1. Wielość podmiotów, którym przysługuje uprawnienie podatkowe / **240**
  - 1.1. Uwagi ogólne / **240**

- 1.2. Zwrot pośredni nadpłaty a wielość podmiotów, którym przysługuje nadpłata lub na których ciąży zaległość podatkowa / **243**
2. Ograniczony zakres uprawnień podatkowych przysługujący osobom trzecim / **245**
3. Cesja lub zastaw na roszczeniu o zwrot nadpłaty i zwrot podatku przysługujący podmiotom wskazanym przez podatnika / **246**
4. Ochrona podatnika, który zastosował się do wadliwych wzorów deklaracji i wniosków dotyczących nadpłaty i zwrotu podatku / **253**
5. Przesłanki negatywne złożenia wniosku lub deklaracji o stwierdzenie nadpłaty / **254**
6. Szczególne elementy dotyczące czynności sprawdzających związanych z wnioskami o stwierdzenie nadpłaty lub zwrot podatku / **257**
7. Mechanizmy postępowania z wadliwymi wnioskami / **259**
8. Ograniczenia czasowe dotyczące możliwości przeprowadzenia czynności sprawdzających i dokonania autokorekty wniosku / **262**
9. Mechanizmy towarzyszące uprawnieniu organu podatkowego wzywania podatnika do określonego zachowania w ramach czynności sprawdzających / **266**
10. Powiadomienie o zakończeniu czynności sprawdzających dotyczących wniosków zawierających roszczenie podatkowe / **267**
11. Zakwestionowanie w drodze decyzji samoobliczenia podatnika dotyczącego nadpłat i innych należności przysługujących podatnikowi / **269**
12. Kwestionowanie wysokości nadpłaty przez organ podatkowy a termin zwrotu tego świadczenia / **270**
13. Dopuszczalne działania podejmowane przez państwo w celu odmowy zwrotu podatku i rola systemu sądowej kontroli / **272**
14. Zawieszenie zaspokojenia roszczenia dotyczącego nadpłaty, zwrotu lub innego uprawnienia / **274**
15. Podmioty reprezentujące podatnika ubiegającego się o zwrot nadpłat i innych należności w przypadku utraty zdolności prawnej lub ubezwłasnowolnienia / **277**

-
16. Zaliczenie nadpłaty lub zwrotu podatku na poczet długów podatnika niewynikających z zobowiązań podatkowych istniejących wobec podmiotów publicznych / **277**
    - 16.1. Uwagi ogólne / **277**
    - 16.2. Zasady przekazywania informacji przez podmioty publiczne o wierzytelnościach podlegających realizacji z nadpłat i zwrotów / **281**
    - 16.3. Ograniczenia związane z zastosowaniem przedmiotowego trybu / **284**
    - 16.4. Środki prawne zakwestionowania zaliczenia nadpłaty na rzecz długu podmiotu publicznego / **286**
    - 16.5. Zwrot kosztów organowi dokonującemu zaliczenia nadpłaty na poczet wierzytelności innych podmiotów / **288**
    - 16.6. Inicjowane zaliczenie nadpłaty lub zwrotu podatku na rzecz podmiotu publicznego / **293**
    - 16.7. Zaliczenie nadpłaty na poczet długu a oprocentowanie należne podatnikowi z tytułu nadpłaty / **295**
  17. Nadpłata zwracana podatnikowi przez płatnika / **296**
  18. Szczególne bezpośrednie formy zwrotu nadpłaty i zwrotu podatku / **299**
  19. Odpowiedzialność za nienależnie przekazane uprawnienia podatnika / **301**
  20. Gwarancja zabezpieczeniem przekazania zwrotu podatku podatnikowi / **302**
  21. Należności dodatkowe, które podlegają zwrotowi wraz z nadpłatami / **304**
  22. Minimalny poziom nadpłat, zwrotów, odsetek, które podlegają zwrotowi / **305**
  23. Wnioski / **307**
- Podsumowanie / **323**
- Bibliografia / **361**

Wykaz skrótów

Źródła prawa

- EUP** Estońska Ustawa Podatkowa (Riigi Teataja 2002 r., Nr 26, poz. 150 z późn. zm.)
- IRC** amerykański Kodeks Dochodu Wewnętrznego (akt z 1986 r., stanowiący rozdział 26 Kodeksu Stanów Zjednoczonych)
- ITMA** Income Tax Management Act z Malty (Act z dnia 23 września 1994 r., ACT XVIII z 1994 r. z późn. zm.)
- k.c.** ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)
- k.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- k.k.s.** ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 186 z późn. zm.)
- Konstytucja RP** Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- k.p.a.** ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 267)
- MKP** Meksykański Kodeks Podatkowy (Diario Oficial z dnia 31 grudnia 1981 r. z późn. zm.)
- NKP** niemiecki kodeks podatkowy

- o.p.** ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 749 z późn. zm.)
- p.p.s.a.** ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 270 z późn. zm.)
- RKP** Rosyjski Kodeks Podatkowy z dnia 31 lipca 1998 r. (Nr 146-FZ z późn. zm.)
- TMA** brytyjski Taxes Management Act (Act z dnia 12 marca 1970 r. z późn. zm.)
- u.f.p.** ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 885 z późn. zm.)
- u.g.h.** ustawa z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (Dz. U. Nr 201, poz. 1540 z późn. zm.)
- u.p.e.a.** ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 1015 z późn. zm.)
- u.p.p.p.** ustawa z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (tekst jedn.: Dz. U. z 2007 r. Nr 59, poz. 404 z późn. zm.)
- u.p.r.** ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2006 r. Nr 136, poz. 969 z późn. zm.)
- u.p.t.u.** ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 177, poz. 1054 z późn. zm.)
- u.rach.** ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 330 z późn. zm.)

- u.r.i.o.** ustawa z dnia 7 października 1992 r. o regionalnych izbach obrachunkowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 1113 z późn. zm.)
- u.z.p.a.** ustawa z dnia 10 marca 2006 r. o zwrocie podatku akcyzowego zawartego w cenie oleju napędowego wykorzystywanego do produkcji rolnej (Dz. U. Nr 52, poz. 379 z późn. zm.)
- u.z.r.** ustawa z dnia 6 grudnia 1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 67, poz. 569 z późn. zm.)

Organy orzekające

- ETPC** Europejski Trybunał Praw Człowieka
- ETS** Europejski Trybunał Sprawiedliwości
- NSA** Naczelny Sąd Administracyjny
- SN** Sąd Najwyższy
- TK** Trybunał Konstytucyjny
- WSA** wojewódzki sąd administracyjny

Czasopisma i publikatory

- Dz. U.** Dziennik Ustaw
- Dz. Urz.** Dziennik Urzędowy
- GSP-PO** Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
- M.P.** Monitor Polski
- M. Pod.** Monitor Podatkowy
- ONSAiWSA** Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i Wojewódzkich Sądów Administracyjnych
- OSP** Orzecznictwo Sądów Polskich

OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego – zbiór urzędowy, Seria A
PiP	Państwo i Prawo
POP	Przegląd Orzecznictwa Podatkowego
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
Prz. Sejm.	Przegląd Sejmowy
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
Sam. Ter.	Samorząd Terytorialny

Inne

EKDA	Europejski Kodeks Dobrej Administracji
j.s.t.	jednostka samorządu terytorialnego
KPPUE	Karta Prawa Podatkowych UE
RIO	regionalna izba obrachunkowa
UKS	urząd kontroli skarbowej

Wstęp

Niniejsza praca stanowi kontynuację badań przedstawionych w publikacji pt. *Uprawnienia podatkowe*. Procedura dochodzenia należności podatkowych od Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego. We wskazanym opracowaniu przedstawiono takie kwestie, jak: zagadnienia dotyczące prawa do zapłaty podatku tylko w wysokości wynikającej z przepisów prawa podatkowego, nadpłatę i zwrot podatku jako uprawnienia wynikające z ww. prawa, zagadnienia dotyczące istoty i funkcjonowania obu ww. uprawnień. Postanowiono jednocześnie w tym opracowaniu przedstawić wyłącznie te mechanizmy dotycząca nadpłaty i zwrotów, które nie są wspólne dla tych uprawnień podatkowych.

Przedmiotem niniejszego opracowania są natomiast rozwiązania, które odnoszą się do realizacji i funkcjonowania zarówno nadpłat, jak i zwrotów podatku. Wspólne analizowanie kwestii konstrukcyjnych dotyczących nadpłat, zwrotów i innych uprawnień podatkowych znajduje uzasadnienie w następujących argumentach.

Po pierwsze, niektóre zagadnienia dotyczące tych uprawnień na gruncie polskiego systemu prawnego są identycznie uregulowane. Niektóre przepisy Ordynacji podatkowej odnoszą się do nadpłat i zwrotów podatku. Wpływa to na uproszczenie systemu realizacji określonych uprawnień podatkowych, co należy uznać za istotny element praw podatnika¹.

Po drugie, w niektórych systemach prawnych uprawnienia te traktowane są jako roszczenia powstające ze stosunku między dłużnikiem a wierzycielem podatkowym². Z taką sytuacją mamy do czynienia

---

¹ R.A. Sommerhalder, *Taxpayers Rights in The Netherlands*, Revenue 1997, s. 58 i n.

² Zob. dział 37 ust. 2 NKP.

m.in. w Niemczech, gdzie wyodrębniono m.in. roszczenie o zwrot³, obejmujące zapłacone przez podatnika świadczenia w sytuacji braku podstawy prawnej⁴, takie jak podatki, ale także dodatkowe należności podatkowe⁵, jak: opłatę za zwłokę, kary za zwłokę w złożeniu dokumentów, kary dodatkowe, odsetki, kary za zwłokę w płatności, grzywny represyjne, koszty postępowania. Pojęciem tym objęte są też nienależnie zwrócone organowi zwroty podatku. Wyżej wskazane roszczenie o zwrot jest jednym z kilku roszczeń powstających ze stosunku między dłużnikiem a wierzycielem podatkowym, które przysługują nie tylko podatnikom, ale i wierzycielowi podatkowemu⁶. W odniesieniu do wszystkich ww. roszczeń powstających ze stosunku między dłużnikiem a wierzycielem podatkowym przewidziano wspólne elementy umożliwiające ich funkcjonowanie, niezależnie od tego, czy dotyczą one uprawnień przysługujących jednej, czy drugiej stronie ww. stosunku. Przykładem może być przepis dotyczący wygaśnięcia tych roszczeń⁷. Zgodnie z nim wszystkie roszczenia powstające ze stosunku między dłużnikiem a wierzycielem podatkowym wygasają w szczególności w wyniku zapłaty, odliczenia, umorzenia, upływu okresu przedawnienia.

Po trzecie, kształt mechanizmów wykorzystywanych do konstrukcji tych uprawnień jest zbliżony. W niektórych systemach prawnych spotkać się można nawet z wprowadzaniem wspólnych konstrukcji regulujących funkcjonowanie tych uprawnień. Z taką sytuacją mamy do czynienia m.in. w Estonii. Dotyczy to nadpłat, zwrotów podatku, ale także nienależnie zapłaconych, w związku z należnościami podatkowymi, odsetek, kar porządkowych, kosztów egzekucyjnych lub innych kosztów procesowych. Uprawnienia przysługujące podatnikom w zakresie ww. należności zostały objęte pojęciem roszczeń o zwrot będących roszczeniem finansowym podatnika⁸. W odniesieniu do tych świadczeń przewidziano wspólne następujące zagadnienia: tryb stwierdzania tych należności, zasad zawieszenia procedury ich stwierdzenia, zasad wery-

---

³ Zob. dział 37 ust. 1 NKP.

⁴ Pojęcie to funkcjonuje w miejsce pojęcia nadpłaty, szerzej zob. część pracy dotyczącą definicji ustawowych nadpłat w części pierwszej.

⁵ Zob. dział 3 ust. 4 NKP.

⁶ Szerzej w części dotyczącej uprawnień w kontekście roszczeń podatkowych.

⁷ Zob. dział 47 NKP.

⁸ Zob. działy 31 i 33 estońskiej ustawy podatkowej Taxation Act – Riigi Teataja, the State Gazette I 2002, 26, 150, entered into force 1 July 2002, with amendments, akt z bazy IBFD, <http://www.ibfd.org>, dalej: EUP.

fikacji zasadności wniosków o ich wypłatę i terminu tych czynności, zabezpieczania roszczenia o zwrot tych należności, sposobów zwrotu tych należności, przedawnienia prawa do stwierdzenia tych świadczeń⁹. W niektórych państwach są wprowadzane wspólne zasady dotyczące m.in. stwierdzania i zwrotu nadpłat i niektórych zwrotów podatku¹⁰.

Można wskazać następujące **cele** niniejszej pracy. Po pierwsze, wskazanie problemów odnoszących się do wspólnych elementów konstrukcyjnych i proceduralnych dotyczących nadpłat i zwrotów podatku. Po drugie, wskazanie sposobów rozwiązania ww. problemów w oparciu o wykorzystanie: własnej analizy, poglądów doktryny, rozstrzygnięć i orzecznictwa dotyczącego tej tematyki, oceny obowiązujących przepisów przez podmioty stosujące te przepisy. Po trzecie, wskazanie rozwiązań dotyczących nadpłat i zwrotów podatkowych, które mogą zostać wprowadzone do systemu polskiego.

W ramach ww. celów pracy można przedstawić dwie **hipotezy badawcze**. Po pierwsze, obecnie funkcjonujące elementy konstrukcyjne i procedury wspólne nadpłatom i zwrotom podatku zawierają wiele mankamentów, co wywołuje w praktyce problemy. Po drugie, ww. mankamenty w istotny sposób negatywnie wpływają na efektywność funkcjonowania instytucji nadpłat i zwrotów podatku.

Przyjętym w pracy celom odpowiada **konstrukcja pracy**. W pierwszych ośmiu rozdziałach zostaną przedstawione wspólne elementy dotyczące konstrukcji i procedur realizacji odnoszących się do nadpłat i zwrotów podatku. Wskazaniu określonych problemów towarzyszy próba wskazania ich rozwiązania przy wykorzystaniu takich źródeł, jak: literatura przedmiotu, orzecznictwo sądowe czy rozwiązania występujące w innych państwach. Zarówno w rozdziale X „Kontrola podatkowa i skarbowa w zakresie nadpłat i zwrotów”, jak i XI „Kontrola nadzorcza wobec organów dokonujących zwrotów nadpłat i przekazujących zwroty podatku” zostaną przedstawione zagadnienia, które pozwolą na ocenę funkcjonowania nadpłat i zwrotów podatku z perspektywy organów sprawujących nadzór nad organami zajmującymi się realizacją tych instytucji prawa podatkowego. Celem dwóch ostatnich rozdziałów jest przedstawienie rozwiązań dotyczących obu przedmiotowych uprawnień, które nie występują w polskim systemie prawnym.

⁹ Zob. dział 33 w zw. z działami 106–109 EUP.

¹⁰ Zob. art. 78 ust. 12 RKP, gdzie wskazuje się, że określone w art. 78 i 79 RKP zasady dotyczące określenia i zwrotu nadpłat stosuje się także do zwrotu podatku od towarów i usług związanego z wywozem towaru poza teren Rosji.

W ramach tych części zostaną wskazane elementy, które powinny być uwzględnione przy kształtowaniu lub modyfikowaniu występujących w polskich systemie rozwiązań dotyczących nadpłat i zwrotów podatku. Z takimi elementami mamy do czynienia przede wszystkim w części odnoszącej się do wytycznych dotyczących kształtu trybu stwierdzenia nadpłat i zwrotów wynikających np. z EKDA i KPPUE.

Materiał badawczy wykorzystany w pracy uzyskano głównie z czterech źródeł. Podstawowym były akty prawne obowiązujące w Polsce regulujące przedmiotową tematykę. Drugim źródłem była polska literatura i orzecznictwo, przez pryzmat których próbowano ustalić problemy praktyczne związane z funkcjonowaniem poszczególnych uprawnień podatkowych, ale i sposoby ich rozwiązywania. Trzecim źródłem były akty prawne podjęte w innych państwach, obca literatura i orzecznictwo sądów działających poza terytorium RP. Czwartym źródłem są badania empiryczne. W ramach przeprowadzonych badań zebrano także dane dotyczące wyników kontroli prowadzonej przez organy sprawujące nadzór nad organami podatkowymi dokonującymi zwrotów podatku i nadpłat za lata 2008–2010. W zakresie państwowych organów podatkowych informacje te zostały pozyskane z Najwyższej Izby Kontroli, a także Ministerstwa Finansów również za ww. okres. W odniesieniu do samorządowych organów podatkowych dane z okresu 2008–2010 pochodzą z ośmiu (połowy funkcjonujących w Polsce) regionalnych izb obrachunkowych¹¹.

---

¹¹ Szczegółowe informacje dotyczące wykorzystanych w pracy danych, w tym o przyjętych kryteriach gromadzenia materiału badawczego zostały wskazane w poszczególnych częściach pracy.

Rozdział I

Stymulowany zwrot nadpłaty lub zwrot podatku

1. Uwagi ogólne

Określenie nadpłaty czy zwrotu podatku jest istotnym elementem niezbędnym do odzyskania tego świadczenia. Niekiedy nie jest jednak działaniem wystarczającym¹². Nie można wykluczyć sytuacji, w których organy podatkowe, pomimo istnienia obowiązku przekazania nadpłaty lub zwrotu w ustalonym terminie, będą zwlekaly z przekazaniem podatnikowi tej należności lub odmawiały spełnienia tego obowiązku. W takich przypadkach podatnik powinien móc skorzystać z instrumentów, które doprowadzą do przekazaniu mu ww. świadczeń.

Istotną rolę w tym względzie powinny pełnić sądy administracyjne, a także organy sprawujące nadzór instancyjny nad organami zobowiązanymi do przekazania nadpłat i zwrotów. Podmioty te mogą wpływać na organy zobowiązane do zwrotu należnych nadpłat. Może być to dokonywane m.in. w ramach ponaglenia¹³ i skargi na bezczynność organu podatkowego¹⁴. W tym miejscu należy zwrócić uwagę na dwie kwestie. Po pierwsze, elementem niezbędnym uzyskania uprawnienia do złożenia skargi do sądu administracyjnego na bezczynność organu

---

¹² Zob. M. Popławski, *Uprawnienia podatkowe. Procedura dochodzenia należności podatkowych od Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego*, Warszawa 2014.

¹³ Zgodnie z art. 141 § 1 o.p. na niezadowolony w sprawie we właściwym terminie lub terminie ustalonym na podstawie art. 140 stronie służy ponaglenie do:

- 1) organu podatkowego wyższego stopnia;
- 2) ministra właściwego do spraw finansów publicznych, jeżeli sprawa nie została załatwiona przez dyrektora izby skarbowej lub dyrektora izby celnej.

¹⁴ Zgodnie z art. 54 § 1 p.p.s.a. skargę do sądu administracyjnego wnosi się za pośrednictwem organu, którego działanie, bezczynność lub przewlekłe prowadzenie postępowania jest przedmiotem skargi.

podatkowego jest jednak skorzystanie z instytucji ponaglenia do organu drugiej instancji¹⁵. Po drugie, w ramach zastosowania instytucji skargi na bezczynność sąd powinien obligatoryjnie zobowiązywać organ podatkowy do dokonania zwrotu w wyznaczonym terminie, a także wymierzać karę w przypadku odmowy wykonania takiego orzeczenia. Działanie to zależy niestety obecnie od przyjętej praktyki sądowej¹⁶.

Reasumując, zwrócić można uwagę, że będziemy mieli do czynienia ze stymulowanym zwrotem nadpłaty lub zwrotu podatku, jeśli zastosowanie określonych procedur, w okolicznościach zwłoki lub bezczynności organu podatkowego, doprowadzi do przekazania beneficjentowi tych należności.

2. Skarga na bezczynność w przypadku niezwrócenia nadpłaty wynikającej z decyzji stwierdzającej nadpłatę

Zgodnie z art. 3 § 2 pkt 8 w zw. z pkt 4 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi¹⁷ kontrola działalności administracji publicznej przez sądy administracyjne obejmuje orzekanie w sprawach skarg na bezczynność lub przewlekłe prowadzenie postępowania w przypadkach innych niż określonych w pkt 1–3¹⁸ aktów lub czynności z zakresu administracji publicznej dotyczących uprawnień lub obowiązków wynikających z przepisów prawa. Na gruncie tego przepisu można spotkać się z poglądem,

---

¹⁵ W wyroku WSA w Gliwicach z dnia 26 maja 2009 r., I SAB/GI 2/09, LEX nr 546986, wskazuje się, że skargę na bezczynność organów podatkowych do sądu administracyjnego można wnieść po wyczerpaniu środków zaskarżenia, jeżeli służyły one skarżącemu w postępowaniu przed organem właściwym w sprawie (art. 52 § 1 ww. ustawy). Wyczerpanie środków zaskarżenia zachodzi wówczas, gdy wnioskodawca przed wniesieniem skargi do sądu administracyjnego złożył ponaglenie w trybie art. 141 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 749 z późn. zm.

¹⁶ Wyrok TK z dnia 13 października 2008 r., K 16/07, OTK-A 2008, nr 8, poz. 136.

¹⁷ Tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 270 z późn. zm.; dalej: p.p.s.a.

¹⁸ W przepisach, do których odsyła się w tej regulacji, mowa jest o: decyzjach administracyjnych, postanowieniach wydanych w postępowaniu administracyjnym, na które służy zażalenie albo kończących postępowanie, postanowieniach rozstrzygających sprawę co do istoty, a także postanowieniach wydanych w postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym, na które służy zażalenie.

że bezzasadna jest skarga podatnika na bezczynność organu dotyczącą niezwrócenia, w ustalonym w przepisach terminie, przez organ pierwszej instancji nadpłaty w celu wykonania decyzji organu drugiej instancji, który stwierdził w tej formie nadpłatę¹⁹. Z drugiej strony w orzecznictwie wskazuje się również, że w przypadku niewypłacenia w terminie nadpłaty wynikającej z ostatecznej decyzji w sprawie stwierdzenia nadpłaty podatnikowi przysługuje prawo ponaglenia do organu wyższej instancji, a następnie skarga do sądu administracyjnego na bezczynność organu podatkowego w tej kwestii²⁰. Stanowisko to znajduje akceptację także w literaturze przedmiotu, gdzie wskazuje się, że dopuszczalna jest skarga na bezczynność, w przypadku niewykonania ostatecznej decyzji stwierdzającej nadpłatę, tj. na odmowę wykonania czynności materialno-technicznej w postaci wypłaty określonej kwoty pieniędzy²¹. Popierając to stanowisko, wskazać można na kilka istotnych argumentów związanych z przede wszystkim z interpretacją określenia „akty lub czynności dotyczące uprawnień lub obowiązków wynikających z przepisów prawa”, które w przypadku ich niepodjęcia stanowią podstawę złożenia skargi na bezczynność w świetle ww. przepisów.

---

¹⁹ Postanowienie WSA w Warszawie z dnia 9 sierpnia 2005 r., III SAB/Wa 24/05, LEX nr 179022, a także oddalający skargę kasacyjną na to orzeczenie wyrok NSA z dnia 1 października 2010 r., II FSK 1542/05, LEX nr 283977.

²⁰ Zob. wyrok z dnia 7 listopada 2005 r., V CK 229/05, LEX nr 156442. W orzeczeniu tym wskazano, że w takiej sytuacji nadpłata nie może być wypłacona w związku z przyznaniem odszkodowania na gruncie kodeksu cywilnego. W orzeczeniu tym wskazano także, że w wypadku bezczynności organu podatkowego przy zwrocie kwoty nadpłaty podatnikowi służy oprócz ponaglenia przewidzianego w art. 141 Ordynacji podatkowej (w pierwotnym brzmieniu art. 141 § 1 ustawy, była mowa o skardze) również ochrona sądowa m.in. w drodze skargi, w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. Nr 153, poz. 1270; ustawa weszła w życie z dniem 1 stycznia 2004 r.). Przewidziana w tej ustawie kontrola działalności administracji publicznej (art. 3) dotyczy, bowiem także bezczynności organów (a więc niezalatwienia sprawy we właściwym terminie przez organ podatkowy).

²¹ M. Barczak, *Glosa do postanowienia WSA z dnia 9 sierpnia 2005 r., III SAB/Wa 24/05*, Sam. Ter. 2008, nr 12, s. 71 i n.

Mariusz Popławski – doktor habilitowany nauk prawnych; adiunkt w Katedrze Prawa Podatkowego na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku; w latach 2005–2011 członek Kolegium Regionalnej Izby Obrachunkowej w Białymstoku, członek rady programowej dwumiesięcznika „Prawo Pomocy Publicznej”, International Fiscal Association, a także Stowarzyszenia Centrum Informacji i Organizacji Badań Finansów Publicznych i Prawa Podatkowego Krajów Europy Środkowej i Wschodniej; recenzent zewnętrzny czasopism „Kwartalnik Prawa Podatkowego” oraz „Przegląd Orzecznictwa Podatkowego”; specjalizuje się w prawie podatkowym; autor licznych publikacji z tego zakresu.

■ Opracowanie stanowi kompleksową analizę wspólnych regulacji dotyczących instytucji nadpłaty i zwrotu podatku, występujących w polskim i zagranicznym systemie prawnym.

■ W monografii szczegółowo omówiono m.in.:

- zwrot nadpłaty lub podatku dochodzony przez podatnika w trybie egzekucji administracyjnej,
- przedawnienie okresu dochodzenia przez organy podatkowe nienależnie przekazanych nadpłat i zwrotów oraz sankcji dotyczących nadpłat i zwrotów,
- zasady odzyskiwania przez państwo nienależnie przekazanej nadpłaty, zwrotu podatku lub innych nienależnie przekazanych uprawnień podatkowych,
- zaliczenie nadpłaty lub zwrotu podatku na poczet długów podatnika,
- zwrot nadpłaty przez płatnika,
- kontrolę nadzorczą wobec organów dokonujących zwrotów nadpłat i przekazujących zwroty podatku.

■ Książka jest skierowana przede wszystkim do praktyków: doradców podatkowych, sędziów, radców prawnych i pracowników organów podatkowych. Zainteresuje również pracowników naukowych oraz studentów prawa i ekonomii.

„Mamy do czynienia z dojrzałą i stojącą na wysokim merytorycznym poziomie pracą. Wypełnia ona istniejącą w polskiej nauce prawa podatkowego lukę dotyczącą zagadnienia uprawnień podatkowych. (...) Na szczególną uwagę zasługują części, w których przedstawiono funkcjonowanie nadpłat i zwrotów podatku z perspektywy organów sprawujących nadzór nad organami zajmującymi się realizacją tych instytucji prawa podatkowego”.

Prof. zw. dr hab. Leonard Etel

**PRZEGLĄD
PODATKOWY**

SERIA REKOMENDOWANA PRZEZ PRZEGLĄD PODATKOWY

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-264-4584-2

9 788326 445842

Cena 99 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01

zamowienia.książki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

9788326445842 W01P01